

POSTANOWIENIE

Dnia 2 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kuryło

w sprawie z odwołania W. M.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 2
czerwca 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 5 czerwca 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz adwokata K. K. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej stronie w postępowaniu kasacyjnym, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 czerwca 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację W.M. od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 7 listopada 2017 r., którym oddalono jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L. w przedmiocie renty z tytułu niezdolności do pracy.

Odwołujący się wniósł skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając ten wyrok w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego: 1/ art. 2, art. 32 ust. 8, art. 67 ust. 1 i 2 i art. 68

ust. 2 Konstytucji RP oraz art. 58 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270; dalej: ustawa o emeryturach i rentach z FUS), przez ich błędną wykładnię skutkującą naruszeniem zasady sprawiedliwości społecznej i różnicowanie obywateli na bardziej i mniej uprzywilejowanych ze względu na posiadanie lub też nieposiadanie zatrudnienia i odmówienie wbrew tymże zasadom możliwości nabycia prawa do świadczenia z zabezpieczenia społecznego przez obywateli pozostających bez pracy; 2/ art. 58 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przez jego niezastosowanie skutkujące oddaleniem przez Sądy obu instancji odwołania i apelacji wnioskodawcy, bez zbadania przez te Sądy z urzędu, czy wnioskodawca spełnia przesłanki wynikające z powołanego przepisu w zakresie legitymowania się wymaganym okresem składkowym i nieskładkowym; 3/ art. 83 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przez jego niezastosowanie skutkujące niezbadaniem przez Sądy obu instancji z urzędu, czy wnioskodawcy, który wskutek szczególnych okoliczności nie spełniałby warunków wymaganych w ustawie do uzyskania prawa do renty i który nie może - ze względu na niezdolność do pracy lub wiek - podjąć pracy lub działalności objętej ubezpieczeniem społecznym i nie ma niezbędnych środków utrzymania, nie należałoby przyznać w drodze wyjątku świadczenia w wysokości nieprzekraczającej odpowiednich świadczeń przewidzianych w ustawie. Ponadto skarżący podniósł zarzut naruszenia przepisów postępowania: art. 378 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez brak rozważenia i omówienia w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wszystkich zarzutów podniesionych przez wnioskodawcę w treści apelacji, a przede wszystkim na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji za własne ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji, bez jakichkolwiek merytorycznych rozważań w tej kwestii. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w L. oraz przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Reprezentujący skarżącego pełnomocnik z urzędu wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz kosztów nieopłaconej pomocy

prawnej, według norm przepisanych, bowiem koszty te nie zostały uiszczone ani w całości, ani w jakiegokolwiek części.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał na istnienie istotnego zagadnienia prawnego sprowadzającego się do pytania: czy orzekając w postępowaniu o ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy sąd winien z urzędu rozważyć możliwość przyznania wnioskodawcy na podstawie art. 83 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS świadczenia w drodze wyjątku, które ma przecież charakter świadczenia rentowego, a nadto rozważyć, czy wnioskodawca spełnia wszystkie określone w art. 58 ustawy przesłanki objęcia go takim świadczeniem, nie zaś tylko te wskazane w ust. 1 i 2 powołanego artykułu. Ponadto w ocenie skarżącego, wniesiona skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, skoro wydane przez Sądy obu instancji orzeczenia godzą w konstytucyjną zasadę prawa do sądu, państwa prawnego oraz równości wobec prawa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, bądź istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, czy też zachodzi nieważność postępowania lub gdy skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W konsekwencji tegoż w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym m.in. na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie

uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2013 r., III SK 55/12 i powołane tam orzeczenia).

Przekonanie Sądu Najwyższego oceniającego na etapie przedsądu o zasadności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w oparciu o przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga wskazania za pomocą wywodu prawnego, na kanwie jakich norm (przepisów) zagadnienie powstało, jakie są możliwe interpretacje problemu i jakie jego rozstrzygnięcie proponuje skarżący (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2009 r., II PK 66/09, LEX nr

553691). Zagadnienie prawne jest to problem, który wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego, którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw, ale także dla rozstrzygnięcia konkretnej, jednostkowej sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2012 r., I PK 158/11, LEX nr 1215116). Skonstruowanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wnioszek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało ono sformułowane, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51; z dnia 11 kwietnia 2012 r., III SK 41/11, LEX nr 1238126; z dnia 31 stycznia 2013 r., II CSK 479/12, LEX nr 1293729). Obowiązkiem skarżącego jest też wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Z kolei co do tej przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06 LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia

Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133).

Skarżący nie zdołał wykazać występowania w sprawie wskazanych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sugerując potrzebę rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego, skarżący w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie nawiązał do treści przepisów prawa, na podstawie których sformułował owo zagadnienie prawne, nie wyjaśnił, na czym polegają trudności w dekodowaniu zawartych w nich norm prawnych, do jakich rozbieżnych wniosków może prowadzić wykładnia tych przepisów, ani jakie jest stanowisko skarżącego w tej kwestii. Nie przedstawił zatem argumentacji jurydycznej, za pomocą której wykazałaby, że skonstruowane przez niego zagadnienia prawne cechują się walorem „istotności” wymaganym w przypadku zagadnień, które mogą uzasadniać przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Uzasadniając natomiast oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, jej autor podniósł, że zapadłe w sprawie orzeczenia godzą w konstytucyjną zasadę prawa do sądu, państwa prawnego oraz równości wobec prawa. Z uzasadnienia tego nie wynika zatem, jakie przepisy prawa zostały w ewidentny sposób naruszone przez Sąd Apelacyjny. Skarżący nie wyjaśnił także, na czym to naruszenie, prowadzące do uwzględnienia skargi kasacyjnej, miałoby polegać. Rolą Sądu Najwyższego nie

jest wyręcznie skarżącego w realizacji powyższego obowiązku i doszukiwanie się tych przepisów w podstawach skargi kasacyjnej. Skarżący nie zdołał zatem wykazać istnienia w sprawie przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej.

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd rozważył wszystkie przesłanki wynikające z przepisu art. 58 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w zakresie legitymowania się przez skarżącego wymaganym okresem składkowym i nieskładkowym.

Warto też zauważyć, że zgodnie z wyrażanymi w piśmiennictwie poglądami, zasadą jest, iż w ramach art. 83 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS rozpatruje się prawo do świadczenia, o które dana osoba ubiegała się w postępowaniu zwykłym i którego odmówiono ze względu na brak spełnienia ustawowych warunków. Nie jest na przykład możliwa ocena uprawnień do wyjątkowej renty z tytułu niezdolności do pracy bez uprzedniego stwierdzenia braku prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy (M. Bartnicki w: K. Antonów (red.), Komentarz do ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (w:) Emerytury i renty z FUS. Emerytury pomostowe. Okresowe emerytury kapitałowe. Komentarz, LEX 2014, art. 83). Ponadto rozpatrywanie sprawy o świadczenie w drodze wyjątku dopuszczalne jest po ostatecznym rozstrzygnięciu przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, a w przypadku wniesienia odwołania - po prawomocnym wyroku sądu stwierdzającym po stronie wnioskodawcy brak uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia społecznego w trybie ustawowym (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 13 maja 2005 r., II SA/Wa 1989/04, LEX nr 166691). W judykaturze wskazuje się, że art. 83 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych wyłącza właściwość sądu ubezpieczeń społecznych między innymi w sprawach z odwołań od decyzji przyznających świadczenie w drodze wyjątku oraz od decyzji odmawiających przyznania takiego świadczenia, które w myśl art. 83 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wydaje Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych a nie organ rentowy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2012 r., III UK 36/11, LEX nr 1163962). Wprawdzie, w praktyce sądowej ukształtował się pogląd, że z zakresu kognicji sądów ubezpieczeń społecznych nie jest wyłączona kontrola decyzji w sprawach świadczeń przyznanych w drodze

wyjątku, lecz dotyczy on tych sytuacji, w których zostały wydane w danej sprawie inne decyzje, jeżeli wyraźny przepis ustawowy nie zalicza ich również do sfery swobodnego uznania (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 maja 1995 r., II UR 4/95, OSNP 1995 nr 18, poz. 233 i z dnia 18 października 2004 r., I UK 123/04, OSNP 2005 nr 10, poz. 148).

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O wynagrodzeniu należnym pełnomocnikowi z urzędu orzeczono stosownie do § 15 ust. 2 i § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18).